

ปาฐกถาพิเศษ

“ภาษาไทย ภาษาแม่”

โดย พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ

ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

วันเสาร์ ที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗

*****

เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ประธานมูลนิธิเพชรภาษา และผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ผมขอขอบคุณประธานมูลนิธิฯ ที่กรุณาเชิญผมมาแสดงปาฐกถา เรื่อง “ภาษาไทย ภาษาแม่” ในวันนี้ ต่อที่ประชุมซึ่งมากไปด้วยผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางภาษา เป็นส่วนใหญ่

สิ่งที่ผมค่อนข้างจะแปลกใจอยู่อย่างหนึ่งคือ โดยอาชีพผมเป็นทหาร ฉะนั้น ก็เป็นที่แน่นอนว่า ผมไม่ใช่ผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางภาษาไทย แต่ได้รับเชิญมาพูดเรื่องภาษาไทย ผมก็ได้แต่เดาใจประธานมูลนิธิฯ ว่า คงจะไปสืบทราบมาว่าผมมีและให้ความสนใจในเรื่องภาษาไทย จึงเชิญมา ผมจึงรู้สึกเป็นเกียรติมากที่ได้มาพูดเรื่องที่ตนเองไม่ค่อยจะรู้เท่าใดให้ผู้รู้เรื่องดีได้ฟัง

อนึ่ง ขอทำความเข้าใจเสียก่อนว่าเรื่องที่ผมจะพูดต่อไปนี้ ไม่มีส่วนหนึ่งส่วนใด เป็นวิชาการเลย เนื้อหาทั้งหมดผมได้มาจากประสบการณ์ทั้งสิ้น ท่านผู้มีเกียรติครับ คนไทยที่เกิดและอาศัยอยู่ในแผ่นดินนี้ ย่อมรักและหวงแหนแผ่นดินเกิดของตน มีหน้าที่ทำความดีเพื่อทดแทนบุญคุณแผ่นดิน การหวงแหนและรักษา “ภาษาไทย” ก็เป็นหน้าที่และเป็นการทดแทนบุญคุณแผ่นดินอันยิ่งใหญ่ เพราะ “ภาษาไทย” คือ มรดก และสมบัติอันล้ำค่าของชาติของเราที่จะต้อง “รักษา” และแสดง “ความเป็นเจ้าของ” อย่างชัดเจน อย่างภาคภูมิใจ และด้วยความสำนึกว่าเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่ต้องไม่หลีกเลี่ยง ไม่ว่าท่านจะอยู่ในฐานะอย่างไร วัยใด เพศใด และอาชีพใด นอกจาก “การรักษา” และแสดง “ความเป็นเจ้าของ” แล้ว ผมคิดว่า เรายังมีหน้าที่ที่จะต้อง “ทะนุบำรุง” ให้ยั่งยืน งดงาม ตลอดไปชั่วลูกชั่วหลาน และวิธีปฏิบัติซึ่งไม่ยากเลย ก็คือ ช่วยกัน “ใช้” ภาษาไทย ให้ “ถูกต้อง” ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ส่วนจะใช้ให้ “ถูกต้อง” อย่างไรเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการสอนและให้ความรู้แก่ผู้อื่น เช่น ครูบาอาจารย์ เป็นต้น

ท่านทั้งหลายคงเห็นด้วยถ้ากล่าวว่า หากมนุษย์ไม่มี “ภาษา” ใช้ สังคมมนุษย์คงไม่เป็นดังที่เราเห็นอยู่นี้ เพราะเราต้องเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างจากสังคม เราต้องมีความเข้าใจในสรรพสิ่งต่างๆ รอบตัว เราเรียนรู้ได้ดีโดยอาศัย “ภาษา” เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดทั้งสิ้น ไม่มีมนุษย์ปกติคนใดที่จะใช้ชีวิตประจำวันได้ โดยไม่ใช้ภาษา

แม้เราจะไม่ต้องใช้ภาษามากเท่าอากาศ เพราะเราต้องหายใจทุกเวลานาที จึงจะมีชีวิตอยู่ได้ ถ้าหยุดหายใจก็ตาย แต่ภาษานั้นถึงเราจะหยุดฟัง หยุดพูด หยุดอ่าน หยุดเข้าใจบ้าง ก็ไม่ถึงกับตาย แต่ถึงกระนั้นก็กล่าวได้ว่า “ภาษา” เป็นของ “คู่ชีวิต” ของมนุษย์ เพราะภาษาจะแทรกซึมอยู่ในกิจกรรมแทบทุกชนิดด้วยเหตุว่า ภาษาเกี่ยวข้องกันกับมนุษย์ในเกือบทุกแง่ทุกมุม ภาษา กับสังคมจึงเป็นของคู่กัน ไม่มีสังคมมนุษย์ที่ปกติใด ๆ

ไม่ใช่ภาษา และการเรียนรู้ภาษาของมนุษย์ที่ปกติทั่วไป ก็เป็นการเรียนรู้ในสังคม ซึ่งมีวัฒนธรรม เราอาจกล่าวได้ว่าการเจริญเติบโตของบุคคลหนึ่งในสังคมหนึ่ง ๆ นั้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านภาษา

นอกจากนั้น ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาแม่ของชาติไทยนี้ บรรพบุรุษผู้ดุษฎี สรรพสุธา ยังได้พัฒนาและจัดระบบระเบียบวางกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้เป็นอย่างดี ทั้งภาษาเขียนและภาษาพูด มีการสร้างคำชนิดต่าง ๆ เช่น คำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำบุรพบท คำสันธานและอื่น ๆ มีหลักไวยากรณ์ในการใช้คำสร้างประโยคจัดลำดับ ข้อความ นำข้อความมารวมเป็นบทเป็นตอนเป็นเรื่องมีรูปแบบการเขียน การอ่าน หลากหลาย เช่น ร้อยแก้ว และร้อยกรอง แต่ละรูปแบบยังจำแนกออกไปอีกมาก เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย สารคดี บทความ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย ลิลิต และอื่น ๆ ทั้งยัง สามารถนำไปใช้ในการแสดงวัฒนธรรมของไทย เช่น โขน ละคร เสภา เป็นต้น ยิ่งกว่านั้น ยังมีตัวอักษรของไทยเราเอง ที่จะใช้เขียนถ่ายทอดเสียงของภาษา เป็นตัวหนังสือที่เก็บรักษาได้ยืนนาน ไม่จบหรือสิ้นสุดไปตามเสียงพูด ไทยจึงมีภาษาไทยใช้สื่อสารได้อย่างสะดวก และกว้างขวาง นับเป็นคุณสมบัติพิเศษอีกประการหนึ่งของภาษาไทย ที่คนไทยควรชื่นชมและภาคภูมิใจ

คนไทยเรามีภาษาไทยใช้มาช้านานมาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ภาษาไทย ได้รับการพัฒนามาโดยตลอด นักปราชญ์ภาษาได้กล่าวไว้ว่า ภาษาต้องมีการพัฒนา เพราะวิชาความรู้หรือศาสตร์ต่างๆ ขยายตัวออกไปกว้างขวางมากตามกาลเวลา ภาษาที่จะใช้ถ่ายทอดจึงต้องขยายตัวกว้างขวางตามไปด้วย แต่อย่างไรก็ดี การขยายตัวหรือความเปลี่ยนแปลงของภาษานั้นควรเป็นไปในทางสร้างสรรค์ไม่ใช่ทำลายในภาษาไทย เมื่อการรับถ่ายทอดวิทยาการจากชาวตะวันตก ก็มีการคิดค้นบัญญัติศัพท์ขึ้นใช้แทนคำในภาษาต่างประเทศ เช่น experience ใช้คำไทยว่าประสบการณ์ culture ใช้คำไทยว่า วัฒนธรรม อันเป็นการดัดแปลงคำภาษาอื่นมาเป็นภาษาไทยเพื่อให้มีคำใช้เพียงพอแก่ความต้องการ ถือว่าเป็นการพัฒนาภาษาโดยมีระบบและระเบียบ

แต่ทุกวันนี้ เป็นที่ยอมรับกันว่า มีทั้งการพูดและการเขียนภาษาไทยคลาดเคลื่อน และผิดเพี้ยนไปอย่างน่าเป็นห่วง และเกิดขึ้นในหลายที่หลายแห่งที่สำคัญ ๆ เช่น ในสถาบันการศึกษาในวงการโทรทัศน์ และวิทยุ และแม้แต่ในส่วนราชการระดับสูง เรื่องนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่จูงใจให้ผมให้ความสนใจ และวิเคราะห์ว่าอะไรคือเหตุผลสำคัญที่ทำให้บางคนทำให้ภาษาไทยอันไพเราะและสละสลวยยิ่งนักต้องมีอัน“วิบัติ” ไป

ผมคิดเอาเองว่า การที่พวกเราบางคนพูดและเขียนภาษาไทยไม่ค่อยจะถูก น่าจะมาจากสาเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. ไม่มีความรัก คนเราถ้าเราไม่รักสิ่งใด เราก็คงจะไม่ให้ความสนใจ ไม่ห่วงใย ไม่รู้คุณค่าและไม่ยินดียินร้ายต่อสิ่งนั้น การพูดภาษาไทยก็เช่นเดียวกัน ถ้าไม่รัก เราก็คงไม่สนใจ ไม่ห่วงใยและไม่รู้ว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการทำลายสิ่งที่มีคุณค่า ที่จริงแล้ว ภาษาของเราเป็นสิ่งที่น่ารัก น่าห่วงแหนอย่างยิ่ง มีความไพเราะ นุ่มนวล ละมุนละไม และที่ควรจะรักที่สุด เรามีอักษรของเราเองมา ๗๑๑ ปีแล้ว เป็นเอกลักษณ์ที่ควรแก่การเชิดชู แปรลกและแตกต่างไปจากบางประเทศที่ไม่มีอักษรของตนเอง

๒. ไม่ถูกตำหนิ ในสังคมปัจจุบัน ดูเหมือนใครจะพูดจะเขียนอย่างไร จะผิดจะถูกหรือไม่ ไม่ค่อยจะได้รับการเอาใจใส่หรือถูกตำหนิตีเดียญ ผู้พูดก็มักว่าพูดอย่างนี้ก็ได้ ไม่เห็นเสียหายอะไร ผู้ฟังฟังแล้วแม้จะรู้ว่าผิดก็ไม่ว่าอะไร ฟังดูก็รู้ว่าที่เขาพูดผิดอย่างนั้น ที่จริง ผู้พูดควรจะพูดอย่างนี้ แล้วก็แล้วกันไป จะพูดตัว ร. ตัว ล. ไม่ชัด ไม่กล้า หรือ พูดภาษาไทยคำ ภาษาอังกฤษคำ ก็ดูจะเป็นเรื่องธรรมดา ทั้งๆ ที่การพูดเช่นนั้นจะทำให้ความหมายแตกต่างออกไป หรือฟังแล้วไม่เข้าใจชัดเจนพอ ก็ไม่มีใครตำหนิ

- เข้าวันหนึ่ง ผมเปิดวิทยุได้ยินข้าราชการระดับสูงคนหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า “ต้องรีบช่วยเหลือภาคอีสานเป็นการด่วนเพราะขาดแคนมาก” ผมโทรศัพท์ไปเรียนปลัดกระทรวงให้ช่วยตักเตือน ปลัดกระทรวงได้รายงานกลับมาว่า ได้ไปบอกข้าราชการผู้นั้นแล้วว่า ให้ระมัดระวังและเล่าต่อไปว่า ข้าราชการผู้นั้นบอกว่า “ผมเสียใจ วันนั้นผมพูดปากเปล่าไม่มีสคริปต์” ผมจึงล้อกลับไปว่าภาคอีสานไม่ขาดแคนดอก ภาคอีสานเป็นภาคที่มีแคนมากที่สุด คนภาคอีสานเขาเป่าแคนกันทั้งเมือง

- มีครูคนหนึ่งพูดกับนักเรียนว่า “ให้นักเรียนมายืนใกล้ๆ “คุณ” จะได้ยินคำอธิบายชัดขึ้น”

- มีผู้จัดรายการโทรทัศน์สถานีหนึ่ง พูดว่า “รายการนี้ Feed back มาก เป็น two ways communication ถ้าไม่ clear ก็ถามมาได้”

ท่านทั้งหลายฟังแล้ว มีความรู้สึกอย่างไรบ้าง

ที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ก็คือ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในองค์กร และในวงราชการที่สำคัญระดับสูงของประเทศ ผู้พูดก็เป็นคนมีคุณวุฒิสอง มีความรับผิดชอบสูง แต่ยังไม่ได้รับการแก้ไขและไม่ถูกตำหนิ

๓. ไม่กวัดขັນ ผมเองรู้สึกว่สถาบันต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพูด และ การเขียนภาษาไทย ไม่ค่อยจะให้ความสนใจและกวัดขັນในเรื่องเหล่านี้ อาจจะเป็นเพราะมีภาระเรื่องอื่นมากจนไม่มีเวลาสำหรับเรื่องนี้ หรือมีสาเหตุอื่นก็ได้ เมื่อผมเป็นเด็ก ในโรงเรียนมีการสอนวิชาอ่านออกเสียง และการคัดลายมือ วิชาเหล่านี้ช่วยให้เด็กอ่านได้ชัดเจนน และลายมือค่อนข้างสวย ผมมีความเห็นว่า สถาบันโรงเรียนมีความสำคัญในเรื่องเหล่านี้สูงมาก ภาษาไทยจะดำรงอยู่ พัฒนาต่อไปหรือสลายไป ก็อยู่ที่สถาบันโรงเรียน

สถาบันสื่อสารมวลชน ก็เป็นอีกสถาบันที่มีส่วนทำให้ภาษาไทยดีขึ้นหรือเลวลง เพราะเป็นสถาบันที่แพร่ภาษาไทยไปทั่วประเทศ จึงมีอิทธิพลต่อความถูกต้องในการใช้ภาษาไทยมาก

ผมได้ฟังชื่อรายการทางสื่อสารมวลชนบางรายการตั้งชื่อเป็นภาษาอังกฤษ ผมยังคิดไม่ออกว่าจะเป็นการประโยชน์ต่อผู้บริโภคอย่างไร

ภาษาท้องถิ่น

ขอพูดถึงภาษาท้องถิ่นสักเล็กน้อย ภาษาท้องถิ่นในประเทศของเราที่เป็นหลัก มีอยู่ ๓ ภาษา คือ ภาษาเหนือ ภาษาอีสาน และภาษาใต้ ภาษาท้องถิ่นเหล่านี้ เป็นภาษาสำคัญที่พวกเราพึงอนุรักษ์ไว้ มิให้เพี้ยนกลายหรือสูญไป เพราะภาษาท้องถิ่นเป็นเครื่องบ่งบอกถึงขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และสภาพสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ เดียวนี้คนท้องถิ่นพูดภาษาท้องถิ่นกันค่อนข้างน้อย หันไปพูดภาษากลางกันมากขึ้น เมื่อพูดภาษาท้องถิ่น ก็เพียงแต่พูดสำเนียงท้องถิ่นแต่ใช้คำภาษากลาง ทำให้คำท้องถิ่นบางคำเริ่มสูญหายไป เป็นที่น่าเสียดาย ยกตัวอย่างในภาษาใต้ไม่มีว่า ”พรุ่งนี้” จะพูดว่า “ต่อพรอก” บางจังหวัดจะพูดว่า “ต่อเช้า”

เป็นต้น แต่เดี๋ยวนี้ คนได้พูดคำว่า “พุงนี้” ด้วยสำเนียงใต้ด้วยกันแล้ว จึงใคร่ขอฝากความคิดนี้ไว้ให้ช่วยกันพิจารณาด้วย

ท่านผู้มีเกียรติครับ

ปัญหาต่างๆ ที่ทำให้ภาษาไทย “วิบัติ” นี้ ถ้าปล่อยไว้ ปัญหา ก็จะทวีขึ้น และขยายตัวกว้างขวางออกไป จึงเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน ทุกอาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย ฟังตระหนัก สำนึก ห่วงใย และร่วมมือกัน อย่างแข็งขันในการแก้ไขให้หมดไปโดยเร็ว

แม้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงห่วงใยในภาษาไทยมาก ขออัญเชิญพระราชดำรัส ตอนหนึ่งที่พระราชทานไว้เมื่อธันวาคม ๒๕๓๕ ตอนหนึ่งว่า

“พูดถึงการเปลี่ยนแปลงที่ได้เห็นมาตลอดหลายสิบปี มาคิดดูในปัจจุบันนี้ก็เปลี่ยนแปลงไปมาก ฟังเขาพูดวิทยุหรือโทรทัศน์ เสียงพูดก็เปลี่ยนแปลงไปมาก ลองฟังดูเสียงพูดในข่าววิทยุ มีความแปลกใจอยู่ อย่างว่า ภาษาไทยมีตัวอักษรที่ออกเสียงได้มาก ก็จริง แต่ถ้าไปเปรียบเทียบกับภาษาต่างประเทศก็มีเสียงที่ ภาษาไทยพูดไม่ได้ อย่างภาษา เอส เอช หรือภาษาฝรั่งเศส ซี เอช ซึ่งออกเสียง ซ แต่เดี๋ยวนี้เขาออกเสียง เหมือน เอส เอช ก็แปลกใจ อย่างพูดว่า “ฉัน” ก็เปลี่ยนเป็น “ฉาน” ฉานนี้ซึ่งภาษาไทยไม่มี “ฉานมาซีนี” “ทีนี่” กลายเป็น “ซีนี” เราฟังดูก็ยังมีอีกมากหลายที่เปลี่ยนแปลง...

นอกจากนั้น วรรณยุกต์ก็เปลี่ยน คือเสียงจะสูงขึ้นไปเรื่อยๆ เสียงโทกลายเป็น เสียงตรี เสียงตรี กลายเป็นเสียงจัตวา เลยทำให้ฟังดูแปลกใจว่าเป็นอย่างไร จะมาจากภาษาฝรั่งก็เป็นไปไม่ได้ บางคนไม่รู้ ภาษาฝรั่งก็ออกเสียงอย่างนี้ ฉะนั้นความเปลี่ยนแปลงมีมาเรื่อย...”

ผมใคร่ขอเชิญพวกเราทุกคนรับกระแสพระราชดำรัสใส่เกล้าใส่กระหม่อม และรีบเร่งร่วมมือกัน แก้ไขปัญหาความบกพร่องในการใช้ภาษาไทยให้หมดไปโดยเร็ว

ผมใคร่ขอเรียนว่า วิธีแก้ปัญหาที่ดีและน่าจะได้ผล คือ การปลูกความสำนึกให้คนไทยทุกคน รักทะนุถนอมดำรงไว้ และเทิดทูนภาษาไทย รักเหมือนเรารักแม่ของเรา ทะนุถนอมประหนึ่งของมีค่ายิ่ง ดำรงเหมือนเราดำรงวงศ์ตระกูล และเทิดทูนประหนึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ผมขอถือโอกาสนี้ วิงวอนและเชิญชวนทุกคนร่วมมือร่วมใจกันผดุงรักษา ไข้ และเผยแพร่ภาษาไทย ให้ถูกต้อง เพื่อให้ “ภาษาไทย ภาษาแม่” ของเรา ดำรงอยู่อย่าง ยั่งยืน งดงาม และโปรดระลึกอยู่เสมอว่า การรักษา ภาษาไทยคือ การรักษาความเป็นไทย และชาติไทยของเรานั้นเอง

หวังว่า การพูดของผมวันนี้จะยังประโยชน์แก่ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายบ้าง

ขอขอบคุณประธานมูลนิธิฯ อีกครั้งหนึ่งที่ทำให้เกียรติและโอกาสแก่ผม

ขอบคุณและสวัสดิ์

*****